

BİBLİYOGRAFYA

MAURICE BAUMONT : *La Faillite de la Paix 1918-1939* Paris, Presses Universitaires de France 1951. XX. cilt, 1. Kitap, 531 sayfa, 2. Kitap 365 sayfa.

1926 dan beri L. Halphen ve Ph. Sagnac idaresinde çıkarılmakta olan "Peuples et civilisations kavimler ve medeniyetler" adlı "Uumumi Tarih" in XX. cildi de iki kitap halinde, elimizdedir.

"Barışın iflâsı" adını taşıyan bu yeni kitabın yazılmasında güvenilir kaynaklarla en yeni vesika ve hâtıralardan başka, Alman devlet arşivinin şimdiye kadar gizli kalmış olan vesikalarından da faydalanıldığı anlaşılmaktadır.

Rethonede'sda imzalanan (11 Kasım 1918) Alman mütarekesinden, İngiltere, Fransa ve İtalya arasındaki Nisan 1935 Stresa konferansına kadar, yirmi sekiz yıllık dünya hâdiselerini toplayan 531 sahifelik birinci kitaptan bazı örnekler verilecektir.

Yazara göre: "Mütareke, ancak Batılı milletler için harbin sonu olmuştur. Diğer milletler için, mütareke sadece bir nihayet değil yeni bir başlangıç olmuştur. Yenilen milletlere yüklenen mütarekelere rağmen, Rusya'da, Polonya'da, Baltık memleketlerinde, Macaristan'da, Almanya'da, Arnavutluk'ta, Anadolu'da, İran'da, Afganistan'da, hattâ Çin'de çarpışmalar devam etmektedir. Avrupa'nın ve Asya'nın yarısı ihtilâl halinde olduğu halde, Paris barış konferansı, bu durumu görmemezlikten gelmektedir. Paris barış konuşmalarına rağmen Rusya bir muammadır (S. 7). Gerçekler ve diplomasi, mütarekenameleri ve anlaşmaları parçalamış ve bunlar tanınmayacak bir hale gelmişlerdir. Lenin, Mustafa Kemal, Gabriyel Danonçiyö gibi adamlar, büyük devletler blokunun zaafını göstermeye çalıştılar (S. 160). Mütareke uzadıkça, galip devletlerin nüfuz ve kudretleri gittikçe zayıflıyordu. Dayatmaya ve kafa tutmaya azimli insanlar muvaffak olmuşlar, galip devletler de, menfaatlerine aykırı hâdiseleri de durduramamışlardır. Büyük devletler arasındaki anlaşmazlık, millî mukavemetleri artırıyor. Geleceğin meçhuliyeti içinde anlaşmaların gözden geçirilmesi ve hafifletilmesi ele alındı. Avrupa, kısa bir zaman içinde muazzam bir iflâsla karşılaşmaktan kendini kurtaramadı.

Avrupa'nın başına gelen bütün felâketlerin sebebi, Amerika'nın anlaşmaları garanti etmemesindedir."

"Sevr anlaşmasından Lozan'a" başlığı altındaki (S. 176-183) bölüm, Türk millî hareketine tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Yazarın bu konu üzerindeki oldukça isabetli fikirleri kısaca aşağıda özetlenmiştir:

"Doğu problemleri de, Alman işleri gibi, Fransız-İngiliz müenasebetlerini karıştırmıştı. Curzon, Rusya'nın çökmesinin, Asya'da, Britanya zaferini sağladığını sanıyordu. Halbuki, dünya ihtilâfi ve Bolşevik ihtilâli İslâm dünyasında derin tepkiler yaratmıştı. Rusya'nın, dünya politikasından çekilmesi ancak geçici olmuştur. Ve Türkiye, bir İngiliz müstemlekesi olmamak azindedir. Avrupa barışına rağmen, harb Asya'da devam etmektedir. Eski Osmanlı İmparatorluğu, bir hayal gibi, ortadan silinirken millî bir Türk devletinin kuruluşu, bu devrin en şaşırtıcı başarılarından birisidir. Müttefikler arasındaki anlaşmazlıktan faydalanan ve eski ürsi Moskof düşmanının malzeme ve para yardımı gören, millî Türk devleti, 1921 ve 1922 de İstiklâl Mücadelesini zafere götürmek imkânını bulmuştur.

1919 Mayıs'ında, Loyd Corc'un daveti üzerine, yüksek konsey, Anadolu'daki huristiyanları tehdit eden asayişsizliği ileri sürerek Yunanlıları, İzmir'e asker çıkarmaya davet etti. Bu kararın biraz sonra önemi meydana çıktı. Bununla, yalnız Yunanistan'ın değil, bütün Avrupa'nın mukadderatı ortaya atılmıştı. Müttefikleriyle münasebetleri gerginleşen İtalya'yı Anadolu'dan uzaklaştırmak bu kararın gerçek sebeplerinden birisidir. Fiyume işinden dolayı Paris Barış konferansından ayrılan İtalya 5 Mayıs'ta Antalya'ya asker çıkardı. Loyd Corc ve Klemansoda, İtalya'nın Londra ve S. J. de Maurienne anlaşmalarına dayanarak İzmir'i işgale hazırlandığı inancı meydana gelir. Silâh sanayii büyüklerinden Yunan asıllı Sir Basilizaharoff'un da tesiriyle, Loyd Corc, Venizelos'u ileri sürer. Çok İngilizleşmiş bir Yunanlı hakkında oldukça soğuk davranan Klemanso da Venizelos'u desteklemiştir.

Yunanistan yerine, eğer İtalya, İzmir'i işgal etseydi ne olacağı cidden sorulmaya değer bir problemdir. Bu hususta Habeşistan ve onu takip eden hâdiseler gözönünde tutulmalıdır.

İzmir işgalinde, bir kaç yüz Türk öldürüldü. Yunanlılar, hemen arkasından kıyılardan içerilere ilerleyince, birdenbire bir Türk mukavemeti belirdi. Türk mukavemeti, 19 Mayıs 1919 da Sansun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa'nın şahsında bir şef bulmuştur. O, mücadeleyi düzenler ve bir ordu kurmaya başlar. Erzurum ve Sivas kongrelerinden sonra Millî Misak Osmanlı devletinin Türk çoğunluğuyla meskün yerlerini, yabancı baskısına rağmen savunmak kararındadır. Mustafa Kemal, muazzam bir eser başarmıştır. Önünden, parlak bir askerî zafer O'nu beklemektedir. 1915 de, bir tümen kumandanı olarak Gelibolu'da, Avustralya- Yeni Zelandalıları durduran Mustafa Kemal, kurtardığı Türkiye'nin hâkimi olmuştur. Ankara'da 1920 Nisanında, İstanbul hükümetine karşı "Büyük Millet Meclisi Hükümeti"ni kurmuştur. Vahideddin, Mustafa Kemal'i ve arkadaşlarını kanun dışı ilân ettikten başka, İngilizlerle işbirliği yapmak gibi bir "Tarihî Cinayet"de irtikâp etmiştir. Padişah, İngiliz eseri olan ve Türk milletini yok etmekte bulunan Sevrs anlaşmasını kabul etmiştir. Bu anlaşmaya göre, Amerika manda kabul etmediğinden, İstanbul Türklerine bırakılmakta, fakat, Arabistan, Filistin, Suriye, Irak ayrılmaktadır. Yunan idaresine verilen İzmir bölgesinin kaderi, beş yıl sonra bir plebisitle tâyin olacaktır. Doğu Trakya, Yunanistan'a bırakılmıştır. Ermenistan, müstakil bir devlet olmakta ve Kürdistan'da, muhtar bir hükümet yapılmaktadır.

1920 Haziranında, Yunanlılar yeniden ileri hareket ederler, "Pontos Cumhuriyeti"de kurulur. Mustafa Kemal Yunanlıları durdurduğu gibi, İzmit bölgesinde, İngilizlere de mukavemet eder ve Kilikya'da, güçlükle ilerleyen Fransızlara karşı da bir cephe kurmaya muvaffak olur. Yunanlılar, 7 ocak 1921 de (!!) İnönü'nde ilk bozguna uğrarlar. 1921 yazında, Doğu Trakya'yı işgal ederler ve Anadolu'da Ankara'ya kadar sokulurlar. Mustafa Kemal, 22 günlük bir meydan muharebesinden sonra, Yunanlıları durdurur ve Afyon'a kadar geriye sürer. O, büyük muharebelerden evvel, yalnız Kafkas komşularıyla değil, Moskova ile de barış yapmıştır. 1878 de, Osmanlı devletinden gasbolunan Kars, 17.000 Km2. lik bir arazi ve 500 bin nüfusla ve Trabzon limanı ile (!!) birlikte yeni Türk devletine geçmiştir.

İtalya, 1921 Haziranında Antalya'yı boşaltır ve 1911 den beri elinde bulundurduğu on iki ada ile yetinir ve Anadolu üzerindeki bütün iddialarından vaz geçer. Fransa, Lord Curzon'un protestolarını mucip olan Ekim 1921 Franklin Buyyon anlaşması ile, Kilikya'dan vaz geçer, yalnız Suriye'yi muhafaza eder. Fransa ve Sovyetler, Mustafa Kemal'e silâh ve cephane vermekle yardım ederler. Fransa, kuzey Afrika'daki kaynaşmayı teskin bahanesiyle Sakarya zaferinden sonra, de facto (fiilen) İngilizlere muhalif olarak, Ankara hükümetini tanır.

1921 Aralık ayından itibaren The Times gazetesi, Yunanistan'a "Geçici bir İmparatorluk" dediği Anadolu'yu boşaltmayı tavsiye etmektedir. Müttefikler, 1921 ve 1922 Martında, iki

tarafın arasını bulmaya çalışırlarsa da, hiç bir tarafa söz dinlemezler. Yunanlılar. Anadolu huristiyanlarının kaderini garanti etmek maksadiyle, Anadolu işgal sahasının muhtariyetini ilân ve 1922 Temmuzunda müttetiklerin elindeki İstanbul'u da işgale yellenilirse de müttetiklerin, ret cevabı karşısında bundan vaz geçerler.

Türkler, 1921 Sakarya zaferinden sonra silâh, süvari ve uçak bakımından kuvvetlenirler. Yunanlılar, cesaretlerini kaybetmişlerdir. Türk taarruzuna dayanamıyacağını söyleyen ve geri çekilmeyi tavsiye eden "Papulas"ın yerine bir işe yarayan "Hacı Anesti" getirilir

26 Ağustos 1922 de, Türkler, Mustafa Kemal'in başkumandanlığı altında, Anadolu'nun çetin yaylalarında bir yıldan beri tahkim edilmiş bir cepheyi yukarak kesin bir zafer kazanırlar. Türk süvarisi de, zaferi genişletir. Bozulan Yunan birlikleri, Anadolu'dan silinip süpürülmüştür. Türkler 8 Eylülde (!) İzmir'e girerler. Bu parlak zafer sonunda, bütün Yunanlılık Anadolu'dan çıkarılmıştır. Yunanlılar, Edirne ve Trakya'yı da boşaltırlar. Felâket, Yunanlıların siyasi ihtirasını kamçılar ve 24 Eylül 1922 de Midilli'de çıkan bir askeri isyan neticesinde general Plastiras, Kondilis ve albay Gonatas'ın kurduğu "İhtilâl Komitesi" sorumluluları cezalandırır. Beş Yunan vekili ve başkumandan Hacı Anesti kurşuna dizilir.

Loyd Corc, Paris, Roma, Belgrat ve Bükreş'ten yardım ve dominyonlardan asker istedi. Kanada başvekili "Türkiye ile bir anlaşmazlığımız yoktur" cevabını verdi.

Çanakkale'de, Anadolu yakasında küçük bir müttetik kuvveti vardı. Puankare, Eylülde, Fransız askerini Avrupa yakasına çekti. İtalyanlar da, onları takip ettiler. Çorçil'in 1925 de yazdığına göre "bu, XX. yüzyıl da Fransız-İngiliz münasebetlerinin en kötü bir zamanıdır". Londra, "Hiyanet"ten bahsedecek kadar ileri gider.

"Hasta adam" gerçek bir prestije kavuşmuştur. Ekim 1922 de Mudanya'da Türk ve Yunan delegeleri, İngiliz Fransız ve İtalyan delegeleri önünde temas ederler (!). 11 Ekim 1922 Mudanya mütarekesiyle Türkler, İzmir civarlarına kadar ilerlemekle beraber, İstanbul müttetik işgalinde kalır.

19 Ekimde Refet Paşa İstanbul'a girer. 2 Kasım da sultanat kaldırılır. Vahideddin kaçar. Mecit Efendi halife yapılır. Hâkimiyet, millete geçmiştir. 29 Ekim 1923 de Cumhuriyet ilân edilir ve Mustafa Kemal, yeni Türk devletinin ilk cumhurbaşkanı seçilir.

Türkiye Lozan'da, 1913 dekenden daha iyi bir hudut elde etmiştir (!). Mağlup devletlerden, yalnız Türkiye, boğazlardan başka hiçbir askeri kayıt ve kontrol kabul etmemiştir. "Türkiye Türklerindir" prensibini ilân eden yeni Türkiye kapitülasyonları ve iktisadi imtiyazları kaldırmıştır.

"Ahali mübadelesi", Türk-Yunan uzlaşmasını sağlamıştır. Yunanlılık, Anadolu'dan sökülüp atılmıştır. Beş milyonluk Yunanistan'a, bir milyon dört yüz bin muhacir Rumun gelmesi güçlük yaratmıştır."

İstikrar bulan Sovyet Rusya (s. 197-199) bölümünde, yazar, Ermeni işlerini de, mümkün olduğu kadar tarafsız bir tarihçi göziyle inceledikten sonra 24 Temmuz 1923 Lozan anlaşması herhangi bir Ermeni meselesi yokmuş gibi imzalandı" demektedir (S. 200).

"Yakın Doğuda kaynaşma" (s. 216-217) bölümünde ise, Türk ihtilâlinin dış tesirleri üzerinde Profesör Baumont'un görüşü de şudur :

"Mustafa Kemal, komünizme karşı mücadele etmekle beraber Moskova'nın müttetiki kalmıştır. Türk milliyetçiliğinin zaferi, bütün Asya'da meyvasını vermiş ve Kemalizmin parlak başarıları bütün sömürgeler için bir örnek olmuştur."

Fırsız Profesörünün "Türkiye'nin batılılaşması" bahsinde (S. 379-384) Atatürk inkılapları hakkında yazdıklarından da bazı örnekler vermek isterim :

"Genç Türk Cumhuriyetinde ahlâk ve âdetler, fikirler, müesseseler Avrupalılaşmakta ve kuvvetini bilgi, güzel sanatlar ve medeniyetten almaktadır. Millî duygu da kuvvetlenmektedir. Osmanlı hanedanı elindeki din kuvveti, Cumhuriyet için bir tehlike idi. Mustafa Kemal, halifelikte, "nesiller boyunca, Türkleri, millet duygusundan ve fikrinden uzak tutan" pan-islâmizmde Ruhlardan, vatan ve ırk duygularını uzaklaştıran birer müesseseye görüyordu. Kendi kuvvetlerini toplamak isteyen Türkiye Cumhuriyeti, dinin şahsî bir iş olduğunu açıkladı. Mustafa Kemal, Mart 1929 da, memleketi temellerine kadar lâikleştirmiştir, içinde din ve devletin birbirine karıştığı ilâhî bir rejimin yerine lâik ve sivil bir idare kurdu. Yeni Cumhuriyet, XIX. yüzyılın hasta adamının milliyet duygusuzluğundan öldüğüne inanarak milliyet fikrine kendini uydurmuş ve bunda yabancı düşmanlığına kadar ileri gitmiştir. Türk milletinin faziletlerini araştırma yolunda tarih ve arkeoloji İslâmdan evvelki Türk ananelerini araştırmaya çalışırken Türkçeyi kozmopolit bir dil durumuna sokan Farsca ve Arapça kelimeler de kayboluyordu.

*

Mülâhaza ve düzeltmelerim :

Kırk yıla yakın bir zamandan beri başarıyla yayınlanmakta olan "Kavimler ve medeniyetler" adlı "Umumi tarih", hiç şüphesiz, Fransızca eserler arasında her vakit emniyetle baş vurulacak bir elkitabıdır. Bilhassa Türk inkılapları ve Atatürk bahisleri, oldukça tarafsız ve umumi tarih çerçevesi içinde lâik olduğu ehemmiyetle Bilim metodlarına uygun bir halde değerlendirilmiş bulunmaktadır. Gözüme çarpan, bazı noktalar üzerinde düzeltmeler yapmayı faydalı bulmaktayım :

I. "Millî Türk Devleti, İstiklâl Mücadelesini, Sovyet malzeme ve para yardımıyla ve müttefikler arasında anlaşmazlık çıktığı için zafere götürmek imkânını bulmuştur" denmesinde bir mübalâga vardır. Atatürk, yalnız Türk milletine ve onun faziletlerine güvenerek millî mücadeleye atılmıştır. Başta onun gibi azimli, cesur ve sonuna kadar, kendisini hiç bir tâvize kaptırmadan mücadeleye devam etmek kudret ve kabiliyetini gösteren bir lider olmasaydı, elde edilen neticeye varılamıyacağı bir gerçek olarak kabul olunmalıdır. Hiç şüphesiz, Atatürk, mücadelenin idaresi sıralarında, müttefikler arasındaki anlaşmazlıklardan faydalanmış ve Batı emperyalizmine karşı mücadelede Sovyetlerle gerektiği kadar iş birliği yapmaktan çekinmemiştir.

1921 başlarında gerçekleşen Türk-Sovyet dostluğu ve ittifakı karşısında Mustafa Kemal, Anadolu'da henüz büyük muharebeleri kazanmadığı bir zamanda, Komünizmin memlekete girmemesi için, şiddetle ve başarıyla, Sovyet dostluğunu bozmasızın, mücadele etmiş ve Batı devletleriyle de anlaşma imkânını mahfuz tutmuştur. Bu, o vakit için, hiç de kolay bir politika değildi.

II. İtalyanların 5 Mayıs 1919 da Antalya'ya asker çıkardıkları bahsinde bir tarih yanlışlığı vardır. İtalyanlar, Antalya'yı ilk defa olarak bu tarihten bir ay kadar önce, 28 Mart da işgal etmişlerdir. İtalya'nın, güney-batı Anadolu'ya sokulması bununla kalmamış ve Mayıs 1919 başlarında, Kuşadası, Fethiye, Bodrum ve Fethiye gibi İzmir'e yakın yerlere İtalyan birlikleri çıkarılınca, Loyd Corc ve Klemanso telâşlanmışlar ve çok acele olarak, İtalyanlara kaptırmamak için, Yunanlılar 15 Mayıs'ta İzmir'e gönderilmişlerdir.

III. Yunanlılar, İnönü'nde, 7 Ocak 1921 de değil 9 ve 10 Ocak 1921 günlerinde, ilk bozguna uğramışlardır.

IV. 1878 de Ayastafanos ve Berlin andlaşmalarıyle, Osmanlı devletinden gasbolunan üç livamız arasında Trabzon yoktu. Onun için Moskova andlaşmasıyle bu şehir ve limanımızın, üç livamızla birlikte Anavatana kavuştuğu doğru değildir.

V. Mudanya mütareke konuşmalarında, Türk ve Yunan delegeleri, İngiliz, Fransız ve İtalyan heyetleri huzurunda hiçbir vakit temas etmemişlerdir. Bir Yunan şilebiyle, Mudanya önüne gelen General Mazarakis reisliğindeki Yunan heyeti karaya çıkmamış ve Türk heyetiyle karşılaşmamıştır. İtilâf delegeleriyle kararlaştırılan Mudanya mütareke mukavelesi hükümlerini, Yunanlılara kabul ettirmeyi, İtilâf devletleri, bilhassa İngiltere üzerine almışlardı.

VI. Lozan'da, Türkiye'nin Trakya'da, 1913 dekinden daha elverişli bir sınır elde ettiği doğru değildir. Osmanlı-Bulgar 29 Eylül 1913 İstanbul andlaşmasıyle Türkiyede kalan Kuleliburgaz, Dimektoka ve civarı Lozan'da Yunanlılar'da kalmıştır.

VI. Profesör M. Baumont da, 1915 ve 1916 daki Ermeni hâdiselerinden bahsederken, bütün Avrupalı yazarlar gibi, bizi haksız çıkarmaktan kendini kurtarmamıştır. Çarlık Rusyası tarafından harpten evvel silâhlendirilip doğu cephemiz gerisinde harekete geçirilen Ermeni kuvvetlerinin, yalnız savunma cephemizi ve varlığımızı korumak için tenkil edildiklerini ve asıl mütecavizlerin Ermeniler olduğunun belirtilmesi beklenirdi. Dünya umumi efkârını, gerektiği gibi aydınlatmamış olduğumuz için bu hususta bizim de kusurlu olduğumuz kabul olunmalıdır.

Yukarıda işaret ettiğim küçük yanlışlar eserin ciddiliğini ve ilmî karakterini bozmamaktadır.

Ankara, Ocak 1958

TEVFIK BİYİKLİOĞLU

DÜZELTME :

"Mondros mütarekenamesinde Elviye Selâse ile ilgili vesikalar,, başlıklı yazıda aşağıdaki düzeltmelerin yapılmasını rica ederim :

S. 570 de aşağıdan 7. satırda (18 Aralık 1919) (18 Aralık 1917) ve 5. satırdaki (5 Şubat 1917) de (5 Şubat 1918) olarak düzeltilecektir.

T. B.

